
A D V O K A T F I R M A N Å B E R G & C O

Advokat Mårten Bengtsson
Advokat Tomas Underskog
www.adv-aberg.se

NÄTVERKET RENARE MARK VÅRMÖTE 2007**Vad är skälig och rimlig efterbehandling enligt 10 kap. miljöbalken**

10 kap. 4 § första stycket miljöbalken

Efterbehandlingsansvaret innebär att den ansvarige i skälig omfattning skall utföra eller bekosta de efterbehandlingsåtgärder som på grund av föroreningar behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön. När ansvarets omfattning skall bestämmas skall det beaktas hur lång tid som har förflutit sedan föroreningarna ägt rum, vilken skyldighet den ansvarige hade att förhindra framtida skadeverkningar och omständigheterna i övrigt. Om en verksamhetsutövare visar att han bidragit till föroreningen endast i begränsad mån, skall även detta beaktas vid bedömningen av ansvarets omfattning.

- Skälighetsbedömningen kan lämpligen göras i två steg;
 - 1) miljömässigt motiverat
 - 2) skäligheten i efterbehandlingsansvaret
- 1) Miljömässigt motiverade; området skall efter utförda åtgärder inte utgöra någon risk för människor eller miljö såväl inom som utom området. Riskbedömningen med utgångspunkt i pågående markanvändning eller planerad markanvändning som beslutats i detaljplan. Även markanvändning som angetts i översiktplan kan vara av intresse.
- 2) Skäligheten i efterbehandlingsansvaret; i vilken utsträckning är det rimligt att av verksamhetsutövarna utkräva de efterbehandlingsåtgärder som är miljömässigt motiverade? Det ansvar som inte kan utkrävas av verksamhetsutövare eller fastighetsägare får det allmänna svara för, eller i vissa fall saneringsförsäkringen.
- För bedömning av respektive verksamhetsutövarens ansvar är bl.a. följande omständigheter av betydelse
 - a) tidsaspekten; dvs. hur lång tid som har gått sedan föroreningen uppkom. Här kan särskilt beaktas om föroreningarna skett så långt tillbaka i tiden som före den 1 juli 1969. Skälen för jämkning blir mindre ju närmare i tiden föroreningen har ägt rum och om verksamheten fortfarande pågår.

Rättsfall angående skälighet

Utredning (10 kap 4 § och 8 § miljöbalken)

1. Arvamet (Miljööverdomstolen dom 2003-12-05 i mål M 9822-02)

På en fastighet i Umeå bedrev ett aktiebolag under många år återvinningsverksamhet. Verksamheten förvärvades av ett annat bolag. Vid tiden för överlåtelsen tog det första bolaget inte längre emot PCB-haltigt skrot. Trots viss sanering fortsatte läckaget av PCB. Tillsynsmyndigheten förelade därför det bolag som förvärvat verksamheten att inkomma med utredning i form av en plan för undersökningar av förorenat område. Miljööverdomstolen fann att det, även om bolaget endast bidragit till föroreningarna i begränsad omfattning, var skäligt att bolaget utförde den utredning som var nödvändig för att kunna avgöra behovet av och sättet för saneringsåtgärder.

2. Kloster (Miljööverdomstolens dom 2005-05-23 i mål M 5338-04)

Tillsynsmyndigheten hade förelagt ett bolag att utreda förekomsten och utbredningen av polyaromatiska kolväten i marken på bolagets f.d. industriområde. Miljööverdomstolen ansåg att verksamhetsutövaren genom att fortsätta driften av den miljöfarliga verksamheten efter den 30 juni 1969 var ansvarig även om den del av verksamheten som hade orsakat föroreningen hade upphört före det datumet. Domstolen konstaterade att undersökningarna syftade till att klargöra vilka åtgärder som i ett senare skede behövde vidtas för att komma till rätta med föroreningssituationen och att det slutliga ansvaret för efterbehandling kunde fastställas först då detta underlag var komplett. Med beaktande av detta ansågs det skäligt att ålägga bolaget att utföra aktuella undersökningar.

3. Gullviksområdet (Växjö tingsrätt, miljödomstolens dom 2006-04-21 i mål M 1501-05)

Ett bolag huvudsakliga verksamhet hade varit tillverkning av färg och av bekämpningsmedel. Aktuellt område var förorenat av bekämpningsmedel. Den verksamhet som orsakat förorening av bekämpningsmedel hade upphört år 1951. Miljödomstolen ansåg vid en preliminär bedömning att den helt övervägande delen av föroreningen av bekämpningsmedel hade uppkommit genom bolagets verksamhet. Enligt uppgift från bolaget hade utredningar och undersökningar m.fl. kostnader för området hittills uppgått till ca 2 Mkr. Domstolen bedömde inte kostnaderna att undersöka förekomst av bekämpningsmedel som beaktansvärda jämfört med den nytta en kartläggning förmodades få.

4. – 5. Fastigheten Kyrkeby 3:36 i Stenungsund (Vänersborgs tingsrätts, miljödomstolens domar 2006-06-14 i målen M 2654-05 och M 2694-05)

På fastigheten Kyrkeby 3:36 hade hantering av diesel och bensin förekommit i vart fall sedan 1969. Miljödomstolen fann med likalydande motivering i bägge målen att behov fanns av en utredning om föroreningens utbredning. Även om resp. bolags bidragit till föroreningen endast i mindre mån var det vid en sammantagen bedömning enligt 10 kap. 4 § miljöbalken skäligt att bolaget utförde den utredning som var nödvändig för att kunna fastställa utbredningen av den konstaterade petroleumföroreningen.

b) skyldigheten att förhindra framtida skadeverkningar. Om verksamheten *inte* har bedrivits på ett vid den tiden accepterat sätt eller i strid med givna villkor bör det normalt påverka skälighetsbedömningen. Samma sak kan gälla om verksamhetsutövaren inte har genomfört erforderlig egenkontroll. Fullgod dokumentation?

c) verksamhetsutövaren *visar* att han har bidragit till föreningen endast i begränsad mån. Beror en del av föreningen endast på åtgärder av andra verksamhetsutövare, bör det normalt inte vara skäligt att ålägga efterbehandlingsansvar för den delen av föreningen.

d) omständigheterna i övrigt beaktas.

Omständigheterna i övrigt

- Förarbetena till miljöbalken innehåller inte några anvisningar om vilka omständigheter som det kan vara fråga om.
- Åtgärder i form av efterbehandling och annat som har vidtagits i samband med att verksamheten helt eller delvis har avslutats.
- Bör kunna beakta om det finns flera ansvariga och möjligheten till återkrav mellan de solidariskt ansvariga.
- Möjligen kan viss hänsyn tas till adressatens person och ekonomi.
- Ersättning till fastighetsägare/exploatör för extrakostnader p.g.a. att fastigheten varit förenad bör kunna beaktas om det blir aktuellt med ytterligare efterbehandlingsåtgärder inom samma område.
- Verksamhetsutövare bör inte kunna åläggas att svara för utrednings- och efterbehandlingskostnader som är en följd av ny markanvändning. Om exempelvis ett tidigare industriområde skall användas för bostäder kan det därför vara motiverat att vid skälighetsbedömningen utgå från kostnaden för att klara riktvärdet för mindre känslig markanvändning, vilket är det krav som normalt skulle ställas om området fortfarande hade varit industrimark.
- Vid bedömningen av skäligheten även göra en rimlighetsavvägning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken och beakta nyttan av utredning/efterbehandling jämfört med kostnaderna för dessa åtgärder.
- Det är verksamhetsutövaren som skall visa att kostnaden för en åtgärd inte är miljömässigt motiverad eller att den är orimligt betungande.

Den samlade skälighetsbedömningen kan alltefter omständigheterna leda till fullt, jämkat eller inget ansvar.

6. Balticgruppen (Miljööverdomstolens dom 2006-06-29 i mål M 816-05)

Avloppsvattnet från en massafabrik släpptes ut i Umeälven och innehöll under 1952 – 1968 kvicksilverförorenade fiber. Verksamheten fortsatte in på 90-talet. Verksamhetsbolaget fusionerades år 2000 med Balticgruppen Fastighet AB som alltså är verksamhetsutövare i tillsynsärendet. Miljööverdomstolen ansåg det inte oskäligt att ålägga bolaget att genomföra omfattande provtagning och analys för att lokalisera sedimenten, att få kunskap om utbredning och halt av kvicksilver samt att undersöka läckagebenägenheten av sedimenten. Domstolen ansåg dock att tillsynsmyndighetens beslut om att med undersökningen som grund göra en riskbedömning fick anstå eftersom det var vanskligt att göra en skälighetsbedömning innan resultaten från undersökningarna var klara. Kostnaden för att utföra utredningen uppskattades av bolaget till mellan 3 och 4,5 Mkr.

Efterbehandling (10 kap 2 § och 4 § miljöbalken)

7. Lastbil i Gällivare (Miljööverdomstolens dom 2002-02-20 i mål M 5939-01)

tillsynsmyndigheten hade förelagt ett konkursbo att åtgärda marken på så sätt att inga spår av diesel från fordonet gick att hitta på platsen. Miljööverdomstolen fäste avseende vid att konkursboet inte visat att den förorening som uppkommit efter konkursutbrottet varit begränsad på ett sådan sätt att det borde påverka skälighetsbedömningen. Domstolen ansåg att det var fråga om efterbehandlingsåtgärder som var relativt begränsade till omfång och kostnad och att de inte kunde anses oförenliga med konkursen som ett likvidationsförfarande.

Fastighetsägaransvaret (10 kap 3 § och 4 § miljöbalken)

8. Vegaholm (Växjö tingsrätt, miljödomstolens dom 2006-04-19 i mål M 305-06)

Länsstyrelsen hade förelagt ett bolag att inkomma med förslag på upplägg och omfattning av huvudstudie för vissa fastigheter samt därefter utföra och slutredovisa en huvudstudie för samma område. Den totala kostnaden för huvudstudien bedömdes till ca 1 Mkr. Eftersom det rörde sig om ett område som kunde antas vara kraftigt förorenat ansåg miljödomstolen att det fanns ett stort behov av att en undersökning utfördes. De krav på undersökningar som ställts kunde inte anses för omfattande.

Skyddsåtgärder (2 kap 3 § och 7 § miljöbalken)

9. Finnboda (Stockholms tingsrätt, miljödomstolens dom 2004-03-18 i mål M 230-03)

Tillsynsmyndigheten hade förelagt en exploatör att vidta skyddsåtgärder, undersökningar m.m. i samband med schaktning i förorenad jord. Miljödomstolen fann att ett uppfyllande av samtliga åtgärder som miljönämnden beslutat innebar sådana kostnader som med hänsyn till den miljönytta som skulle uppnås inte kunde anses skäliga i jämförelse med mindre långtgående åtgärder. Ställningstagandet ledde till att vissa djup och riktvärden ändrades. Miljödomstolen ansåg att exploatören var ansvarig för efterbehandling enligt 10 kap. 2 § miljöbalken. Föreläggandet var dock utfärdat med stöd av 2 kap. 2 och 3 §§ samma balk.